

**KANCJONAŁY
LUTERAŃSKIEGO GDAŃSKA
1587-1810**

Uniwersytet Warszawski
Wydział „Artes Liberales”

Ośrodek Badań nad Reformacją i Kulturą Intelktualną
w Europie Wczesnonowożytnej

REFORMACJA
w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej

Redaktorzy naukowci serii
Piotr Wilczek, Michał Choptiany

Rada Programowa Serii
Irena Backus (Genève)
Karin Friedrich (Aberdeen)
Howard Hotson (Oxford)
Richard Muller (Grand Rapids)
Herman Selderhuis (Apeldoorn)
Vladimír Urbánek (Praha)

Tom VI
KANCJONAŁY LUTERAŃSKIEGO GDAŃSKA 1587–1810
STUDIUM NAD ŹRÓDŁAMI LOKALNEJ NIEMIECKIEJ PIEŚNI KOŚCIELNEJ

University of Warsaw
Faculty „Artes Liberales”

Centre for the Study of the Reformation and Intellectual Culture
in Early Modern Europe

REFORMATION
in Poland and East-Central Europe

Series Editors
Piotr Wilczek, Michał Choptiany

Editorial Advisory Committee
Irena Backus (Genève)
Karin Friedrich (Aberdeen)
Howard Hotson (Oxford)
Richard Muller (Grand Rapids)
Herman Selderhuis (Apeldoorn)
Vladimír Urbánek (Praha)

Volume VI
Hymnals of Lutheran Gdańsk 1587–1810. Study of the sources of local German hymns

PIOTR KOCIUMBAS

**KANCJONAŁY
LUTERAŃSKIEGO GDAŃSKA
1587–1810**

**STUDIUM NAD ŹRÓDŁAMI
LOKALNEJ
NIEMIECKIEJ PIEŚNI KOŚCIELNEJ**

Warszawa 2017

Recenzenci:

dr hab. Sławomir Kościelak, prof. UG (Uniwersytet Gdański)

dr hab. Cezary Lipiński, prof. UZ (Uniwersytet Zielonogórski)

Copyright © by Global Scientific Platform sp. z o.o. and the Author

Redakcja

Zuzanna Guty

Korekta

Halina Stykowska

Projekt okładki

Weronika Sygowska-Pietrzyk, na podstawie projektu Jowity Lis

Skład i organizacja druku

PanDawer

www.pandawer.pl

**Publikacja została dofinansowana ze środków Miasta Gdańska
oraz Instytut Germanistyki Uniwersytetu Warszawskiego**

ISBN: 978-83-65886-07-1

Wydawca:

Global Scientific Platform sp. z o.o./

Wydawnictwo Naukowe Sub Lupa

ul. Leśnej polanki 16a

05-080 Truskaw

www.sublupa.pl

WYKAZ SKRÓTÓW	13
WPROWADZENIE	16
Stan badań	17
Cel i uwagi metodologiczne	22
Kancjonał i pieśń kościelna. Próba definicji	26
Material źródłowy	42
1. W kręgu konfesjonalizmu, czyli świt kancjonału nad Motławą	45
1.1. <i>Geystliche Lieder vnnd Psalmen...</i> (1587 I)	49
1.2. <i>Geistliche Lieder vnd Psalmen...</i> (1592 I)	55
1.3. <i>Gesangbüchlein/ Von Gebreuchlichsten Psalmen/ Kirchengesangen vnnd Geistlichen Liedern...</i> (1616 I)	59
1.4. <i>Geistliche Lieder vnd Psalmen...</i> (1626 I)	65
1.5. <i>Geistreiches Gesang=Büchlein...</i> (1691 I–1693 I)	68
1.5.1. <i>Geistreiches Gesang=Büchlein...</i> (1691 I)	69
1.5.2. <i>Geistreiches Gesang=Büchlein...</i> (1693 I)	73
1.6. <i>Geistliche Psalmen und Lieder...</i> (1696 I)	75
1.7. <i>Geistreiches Gesangbuch...</i> (1700 I)	79
2. Między ortodoksją a pietyzmem albo w stronę oficjalnego kancjonału	85
2.1. <i>Vollständiges Preußisches Gesang=Buch...</i> (1701 I)	88
2.2. <i>Zerbstisches Gesang=Buch...</i> (1706 I)	93
2.3. <i>Dantziger Gesangbuch <... > zur Beförderung der Kirchen= und Hauß=Andacht...</i> (1719 I–1725 I)	100
2.3.1. <i>Dantziger Gesangbuch <... > zur Beförderung der Kirchen= und Hauß=Andacht...</i> (1719 I)	101
2.3.2. <i>Dantziger Gesangbuch <... > zur Beförderung der Kirchen= und Hauß=Andacht...</i> (1725 I)	109
2.4. <i>Hell anstimmende JESUS Lust...</i> (~1723 I)	111
2.5. <i>Preußisch Evangelischer Lieder=Schatz...</i> (1726a I)	117
2.6. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1726b I–1761b I)	123
2.6.1. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1726b I)	123
2.6.2. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1735 I)	129

2.6.3. <i>Das Sing= und Bethende Kind GOTTes...</i> (1739 I)	135
2.6.4. <i>Das Sing= und Bätende Kind GOTTes...</i> (1740 I)	137
2.6.5. <i>Das Sing= und Bätende Kind GOTTes...</i> (1741 I)	139
2.6.6. <i>Das Sing= und Bethende Kind GOTTes...</i> (1743 I)	144
2.6.7. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1747 I)	148
2.6.8. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1752 I)	154
2.6.9. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1754 I)	156
2.6.10. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1757b I)	157
2.6.11. <i>Das Sing= und Behtende Kind GOTTES...</i> (1759 I)	158
2.6.12. <i>Das Sing= und Betende Kind GOTTes...</i> (1761b I)	160
2.7. <i>Das mit Singen und Beten zu GOTT</i>	
<i>ruffende Christenherz...</i> (1731 I–1762 I)	161
2.7.1. <i>Das mit Singen und Beten zu GOTT</i>	
<i>ruffende Christen=Hertz...</i> (1731 I)	161
2.7.2. <i>Das mit Singen und Beten zu GOTT</i>	
<i>ruffende Christenherz...</i> (1757a I)	166
2.7.3. <i>Das mit Singen und Beten zu GOTT</i>	
<i>ruffende Christenherz...</i> (1761a I)	172
2.7.4. <i>Das mit Singen und Beten zu GOTT</i>	
<i>ruffende Christenherz...</i> (1762 I)	175
3. Z nurtem oświeceni, czyli ku reformie kancjonału	177
3.1. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1764 I–1804 I)	179
3.1.1. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen und Haus Andachten...</i> (1764 I)	179
3.1.2. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen und Haus Andachten...</i> (1766 I)	194
3.1.3. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1768 I)	195
3.1.4. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1770 I)	197
3.1.5. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1771 I)	198
3.1.6. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1774 I)	198
3.1.7. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1778 I)	199
3.1.8. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1782 I)	200
3.1.9. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1785 I)	202
3.1.10. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch</i>	
<i>der Kirchen= und Haus=Andachten...</i> (1793 I)	203

3.1.11. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch der Kirchen= und Haus=Andachten... (1800 I)</i>	204
3.1.12. <i>Danziger Gesangbuch <...> zum allgemeinen Gebrauch der Kirchen= und Haus=Andachten... (1804 I)</i>	205
3.2. <i>Christliche Religions=Gesänge... (1810 I)</i>	206
4. Corrigenda albo krytycznym okiem dawnego użytkownika	223
5. Spod lokalnego pióra, czyli o gdańskim wkładzie w repertuar niemieckiej pieśni kościelnej	269
5.1. Twórcy warstwy poetyckiej pieśni	270
5.2. Pierwodruki i miejscowe przekazy tekstów pieśni	277
5.3. Melodie leżące u podstaw wykonywanych pieśni	297
5.4. Struktura wersyfikacyjna tekstów pieśni	311
5.5. Tematyka pieśni, ich przeznaczenie i przynależność do rubryk	318
5.6. Recepcja pieśni	351
5.6.1. Obecność w lokalnych kancjonałach innowierczych	352
5.6.2. Obecność w kancjonałach pozalokalnych	353
5.6.3. Wybrane przekłady na język polski	354
6. Gdańszczanie gdańszczanom albo lokalne kancjonały w ujęciu syntetycznym	363
6.1. Kompozycja wydawnicza kancjonałów	363
6.2. Wybór tekstów i pieśni	372
6.3. Sposób prezentacji pieśni	378
6.4. Zakres funkcjonowania kancjonałów w kontekście ewolucji gatunku	379
6.5. Lokalny repertuar pieśni kościelnych	382
SŁOWO KOŃCOWE	388
SUMMARY	393
BIBLIOGRAFIA	405
Źródła	405
Opracowania	419
SUPLEMENTY	437
1. Lokalny repertuar pieśni kościelnych (1SUPL)	439
2. Lokalny repertuar pieśni kościelnych – przekłady (2SUPL)	573
3. Gdańskie kancjonały luterańskie w języku niemieckim – przedmowy (3SUPL)	621
INDEKSY	649
Indeks osobowy	649
Indeks miejscowości	655

ILUSTRACJE	657
WYKAZY	721
Wykaz tabel	721
Wykaz przykładów nutowych	722
Wykaz wykresów	722